האי דין כיף מקורר מיא והאי דין כיף אית ביה שרברובי ועד היכן שרברובותיה מטי' א"ר אליעזר (אחא) ומת בנו בצמא אמר[א] רבי חנינא מאן דאמר רחמנא וותרן יתוותרן בני מעויי אלא מאריך רוחיה וגבי דידיה א"ר אחא כתיב [1]וסביביו נשערה מאוד מדקדק עמהן כחוט השערה א"ר יוסי (בר אבין) לא מטעם הזה אלא מן מה דכתיב [2]ונורא הוא על כל סביביו מוראו על הקרובים יותר מן הרחוקים רבי חגיי בשם רבי שמואל בר נחמן מעשה[ב] בחסיד אחד שהיה חופר בורות שיחין ומערות לעוברים ושבים פעם אחת היתה בתו עוברת להנשא ושטפה נהר והוון כל עמא עללין לגבי בעון מנחמתיה ולא קיבל עלוי מתנחמא עאל רבי פנחס בן יאיר לגביה בעי מנחמתיה ולא קיבל עלוי מתנחמא אמר לון דין הוא חסידכון אמרו ליה רבי כך וכך היה עושה כך וכך אירע ליה אמר אפשר שהיה מכבד את בוראו במים והוא מקפחו במים מיד נפלה הברה בעיר באת בתו של אותו האיש אית דאמרי בסוכתא איתעריית ואית דאמרי מלאך ירד כדמות ר' פנחס בן יאיר והצילה: גביני כרוז: שהיה[ג] מכריז בבית המקדש [א]מה היה אומר עמדו הכהנים לעבודה ולויים לדוכנן וישראל למעמדן אגריפס המלך שמע קולו עד ח' פרסאות ונתן לו מתנות הרבה: בן גבר על נעילת שערים: תירגם[ד] רב קומי דבית ר' שילא קרא גברא אבריז כרוזא [ה]אמר ליה אמור קרא תרנגולא א"ל והתנינן בן גבר אית לך למימר בר תרנגולא: בן בבי על הפקיע: [א] שהיה (מזוג) מזייג פתילות ר'[ו] יוסי (אסי) עאל לכופרה בעו ממנייא עלייהון פרנסים ולא קיבלון מינהן (א)עאל ואמר קומיהון בן בבי על הפקיע ומה אם זה שנתמנה על הפתילות זכה להימנות עם גדולי הדור אתם שאתם נתמנין על חיי נפשות לכ"ש: בן ארזה על הצלצל: כי הא דתנינן [ז] תמן הניף הסגן בסודרין והקיש בן ארזה על הצלצל: הוגרם בן לוי על השיר: (ב)אמר [ח] ר' אחא נעימה יתירה היה יודע ואמרו עליו על הוגרם בן לוי שהיה מנעים את קולו בזמר וכשהיה נועץ גודלו בתוך פיו היה מוציא כמה מיני זמר והיו כל אחיו הכהנים נוקרין לו בבת ראש: בית [ט] גרמו על מעשה לחם הפנים: בית גרמו היו בקיאין במעשה לחם הפנים ורדייתו ולא רצו ללמד שלחו חכמים והביאו אומנים (ג)מאלכסנדריאה שהיו בקיאין במעשה לחם הפנים ורדייתו לא היו בקיאין בית (ד)גרמו [א]היו מסיקין מבפנים ורודין מבחוץ ולא היתה מתעפשת ואלו היו מסיקין מבפנים ורודין מבפנים והיתה מתעפשת כיון שידעו חכמים בדבר הזה אמרו כל מה שברא הקב"ה לכבודו ברא שנאמר [3]כל פעל ה' למענהו שלחו אחריהם ולא רצו לבא עד שכפלו להם שכרן י"ב מנה היו נוטלים ונתנו להם כ"ד ר' יהודה אומר כ"ד היו נוטלים ונתנו להן מ"ח אמרו להן מפני מה אין אתם רוצים ללמד אמרו להן מסורת היא בידינו מאבותינו שהבית הזה עתיד ליחרב שלא ילמדו אחרים ויעשו לפני ע"ז שלהן בדברים הללו מזכירין אותן לשבח שלא יצא ביד בניהם פת נקיה מעולם שלא יהו אומרים ממעשה לחם הפנים הן אוכלים: בית אבטינס על מעשה הקטורת: של בית אבטינס היו בקיאין על מעשי פיטום הקטורת ובמעלה העשן ולא רצו ללמד (ה)שלחו והביאו אומנין מאלכסנדריאה של מצרים והיו בקיאין בפיטום הקטורת ובמעלה עשן לא היו בקיאין של בית אבטינס היתה מתמרת ועולה כמקל ופוסה ויורדת ושל אלו היתה פוסה מיד כיון שידעו חכמים בדבר אמרו כל מה שברא הקב"ה לכבודו ברא שנאמר [4]כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו וגו' (נ"א כל מה שפעל הקב"ה לא פעל אלא למענהו שנאמר כל פעל ה' למענהו) שלחו אחריהם ולא רצו לבא עד שכפלו להן שכרן י"ב מנה היו נוטלין ונתנו להן כ"ד רבי יהודה אומר כ"ד היו נוטלין ונתנו להן מ"ח אמרו להן מפני מה אין אתם רוצין ללמד אמרו להן מסורת היא בידינו מאבותינו שהבית הזה עתיד ליחרב שלא ילמדו אחרים ויהיו עושין כן לפני ע"ז שלהן בדברים הללו מזכירין אותן לשבח שלא יצאת אשה משל אחד מהן מבושמת מעולם ולא עוד אלא כשהיה אחד מהן נושא אשה ממקום אחר היה פוסק עמה ע"מ שלא תתבשם שלא יהו אומרים ממעשה פיטום הקטורת הן מתבשמות לקיים מה שנאמר [5]והייתם נקיים מה' ומישראל [ב]א"ר יוסי פעם אחת הייתי עומד בירושלם ומצאתי תינוק אחד משל בית אבטינס אמרתי לו בני מאיזו משפחה את אמר לי ממשפחת פלוני אמרתי לו בני אבותיך לפי שנתכוונו לרבות כבודן ולמעט כבוד שמים לפיכך כבודם נתמעט וכבוד שמים נתרבה אמר ר"ע שח לי שמעון בן לוגא מלקט הייתי עשבים אני ותינוק אחד משל בית אבטינס וראיתי אותו שבכה וראיתי אותו ששחק אמרתי לו בני למה בכיתה אמר לי על כבוד של בית אבא שנתמעט ולמה שחקתה אמר לי על הכבוד המתוקן לצדיקים לעתיד לבא ומה ראית מעלה עשן לנגדי נומיתי לו בני הראהו לי אמר לי רבי מסורת בידי מאבותי שלא להראותו לברייהו א"ר יוחנן בן נורי (מלקט הייתי עשבים אני וזקן א') פגע בי זקן א' משל בית אבטינס ומגילת סמנים בידו אמר לי רבי לשעבר היו בית אבא צנועין והיו מוסרין

ועד היכן מגיע חמימותיה: וותרן. לעבור על כל פשעם: יתוותרון בני מעוי. יוותרו קשרי בני מעיו ויגלו בתחלואים. נ"א יהיו לו בני מעים יתירים שהוא מורה לבריות לחוטא שסומכין שימחול להם המקום ואינו כן אלא כל דרכיו משפט: אלא. שמאריך אפו וגובה מונו אע"ג שאינו גובה אותו מיד: וסביביו. לצדיקים הנדבקים בו: נשערה מאוד. לשון חוט השערה: ונורא על כל סביביו. מטיל אימת משפטיו עליהם יותר מן הרחוקים: והוון כל עמא. והיה כל העם נכנסין אצל החסיד לנחמו ולא רצה לקבל תנחומין: אמר. להן והו חסידכם בתמיה הרי נוטע כמידת הדין: והוא מקפחו במים. בתמיה וקיפוח הוא לשון חיתוך וקיצור: מיד נפלה. קול בעיר: בסוכתא איתעריית. בענף אחד אחוז עצמה ועלתה: קרא גברא. הא דתנן בפ"ק דיומא בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר מהו קריאת הגבר שהכריז הכרוז והיינו שקרא גביני כרוז: אמרון ליה. דבית ר' שילא שיתרגם קרא התרנגול שהוא נקרא גבר: אית לך מימר בר תרנגולא. בתמיה אלא שם אדם שהמו גבר ה"נ קריאת הגבר אדם קאי: ה"ג שהיה מזוג את הפתילות. וכ"ה ביומא וה"פ שגודלן וקולען: בעי וכו'. רצה למנות עליהן פרנסים ולא רצו לקבל על עצמן להיות פרנסים על הצבור שאין זה כבודן: זכה להימנות עם גדולי הדור. עם הממונין החשובין שבישראל: כהאי דתנינן תמן. תמיד פ' בתרא: נוקרין לו בבת ראש. נרתעין מהכרעת קול: ורדייתו. ולרדותו מן התנור: היו מסיקין מבפנים. בתוך התנור ורודיה מבחוץ לדפוס שהיה בתנור שכך שנינו במנחות ג' דפוסין היו שם נותנו לדפוס ועדיין הוא בצק כמין דפוס היה לה בתנור וכו' והיה הלחם דבוק מבחוץ לדפוס והיה נאפה יפה שחום התנור שולט בו: ואלו. אנשי אלכסנדריא לא היו בקיאין לרדותה מן התנור אם הוא דבוק חוץ לדפוס והיו דוחקין אותו בתוך הדפוס ולא היה נאפה כל צרכו מפני עובי הדפוס מפסיק בין הבצק לתנור ונתעפש: למענהו. לכבודו שלא יהא לחם שולחנו מגועל בעיפוש: י"ב מנה היו נוטלים. כל יום מתרומת הלשכה: שלא יהיו אומרים ממעשה וכו'. וכתיב והייתם נקיים מה' ומישראל: היתה מתמרת ועולה. היה העשן עולה זקוף כתמר ומתפשט כשמי קורה ואח"כ יורד: פוסה. מתפשטת מיד למטה בתחלת עליית העשן: ממקום אחר. שלא ידעה מנהגם: היה פוסק עמה שלא תתבשם. דהמדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינין יוציא ויתן כתובה לכך התנו עמה קודם הנישואין: לרבות כבודם. בחורבן הבית: וכבוד שמים נתרבה. שאמרו העשרת שבטים הא אלהיהו הא קשוט דאפי' לביתיה לא נסיב אפיה וגם האומות אמרו כן: על הכבוד המתוקן לצדיקים. כבנין לעתיד: הרי מעלה עשן לנגדי. ומזכרתי ע"י כן חורבן הבית וגם בכבוד הצדיקים שנאמר בישעיה ועל כל מקראיה ענן יומם ועשן וגו' ועשן זה ע"כ היה כמעלה עשן דאל"כ האיך יפנו כחופה מפני העשן אלא ודאי שהיה העשן מתפשט למעלה

תקלין חדתין

מפרשים ממקמם נ"כ נמוכה לרפותן: כיף. סלע: מקרר. מוליא מים קרים: שרברוב. חמימות ועד היכן החמימות מגיע: ומת בנו בצמא. כי במדה שאדם זהיר בה מאוד אם הוא פוגם קצת בזה נענש עליו ביותר כדאמרינן בפ"ו דב"מ פ"ד כ' ברי"א בר"ש יומא חד הוה דקא נפיק ריתחא מאוניה פלג דעתה כו' א"ל יומא חד שמעי בוליאתא דצורבא מרבנן ולא מחאי כדבעי ליה כו'. והיינו לפי שהיה נוהר הרבה בזה כדאמרינן במסכת מכות כ"ד א' אוטם אזנו משמוע דמים כגון ראב"ש דלא שמיע ליה בוליאתא דרבנן ושתיק וכדפי' רש"י שם ולכן אמר הכא בכ"מ ולא מחאי כדבעי לי והכא נמי שהיה אוחז במדה טובה זו להמציא מים לרבים ובשאירע לו דלא נזהר כמה דבעי נענש בזה הענין גופיה: מ"ד רחמנא וותרן. מוותר על עבירות דלא איכפת ליה: יתוותרון בני מעוהי. דאמרינן בפ"ג דחולין ע"פ הוא ענין ויכונן תלמד שעשה הקב"ה סגיות באדם שאם נהפך א' מהם אינו יכול לחיות והוא בני המעיים כמ"ש הערוך תלשון הדורא דכותא ורליה לדבריו דסמיך לה בסוגיא עובדא דההוא גברא דנפל מאיגרא ונפיק מעייניה כו' וכמו שכל עיקר חיות האדם תלוי במעיו כדקאמר שאם נהפך כו'. כן כל העולמות תלוים במעשי ב"א לכונתם או להרסם וח"ש שמי שאומר שמוותר הש"י על עבירה יתוותרן כמו ויתר לבי כו'. שלא ישמש פעולתו ואז היה נהרס העולם הקטן: מאריך רוחיה. הן מלאכיו כמ"ש עושה מלאכיו רוחות ממתי הפורענות והם רצים אך והוא רחום יכפר וגו' והרבה להשיב אפו מלאך האף: וגבי דיליה. כמ"ש טוב ילכך תשי שממעטין בה פמליא של מעלה שהאדם נענה מעולם כמ"ש כי בצלם אלהים עשה וגו' וכו לדבר יתכל לו בכל כה פוגם שרשו וכל אחד גבי דיליה: כחוט השערה. כי יעקב איש חלק ועשו איש שעיר וצדיקים הם יסודי עולם כוללים הרבה ופגם קטן שלהן עושה רושם והן נשפטין במדה אמת ולכן היו יראים צדיקים הראשונים שמא יגרום החטא אף חטא כל דהו ומדקדק עמהם כשוה"ז כדי שלא יכנסו כלל לפתח חטא רוכן: לעוברים ושבים. לצורך הרבים: ולא מקבל עליה תנחומין. שבל המת נגזר להשתכח מן הלב מאחר על האי כמ"ש וימאן להתנחם וכיון היתה בחיים: אפשר הוא מכבד בוראו במים. אם היה מכבד הכל בזהירות וכבוד לשם שמים ולא פגם כלל והוא מקפחו במים בתמיה אלא ודאי מעלה: עלתה. שנזדמן לה גם שאחזה בענף אחד ועלתה: אגריפס המלך שמע קולו בשמנה פרסאות. אף דקולו של כ"ג היו שומעין עשרה פרסאות כמ"ש מיריחו היו שומעין קולו של גביני כרוז (תמיד ל' פ"ג) מ"מ ההיא עובדא הוה בשמונה פרסאות ושמע המלך שהיה שם אז: קרא גברא. היה מפרש מ"ש בפ"ק דיומא ולא היתה קריאת הגבר מגעת כו'. היינו שקרא גברא ואכריז כרוז האריך בלשונו דלא ליטעי שכוונתו תרנגולא וגם הטעין כוונתו לראיה מדאמר גביני כרוז מה היה אומר וח"ש אכריז כרוזא ובבבלי מסיים ליה מזה: א"ל קרא תרנגולא. משום דאלא כרייתא היולא לדכן קודם קריאת הגבר כו' בתרנגול ביטוני כו' כדאמר ביומא (כ"א): והתנינן בן גבר על כו'. אית לך למימר כו' אלא ע"כ גבר שיהם כמשמע ואיגו ראיה מה שגמלא פעם גבר על תרנגול ואידך ע"כ ס"ל דהכא ליכא למיטעי אבל התם אי הוי שם אדם ה"ל למינקט מפורש דלא ליטעי בתרנגולא אלא ש"מ קריאת הגבר נאמת תרנגולא ועובדא דגביני כרוז מלתא אחריתי ומה דאמר ולא היה קריאת הגבר מגעת קאי על תרנגול וכ"מ כזמן: מזוג. רוצה שיהא שוין משום הידור: ולא קבלון מיניה. משום ושנא את הרבנות. ורצו לברוח מן הכבוד. א"נ חרדו שלא יכשלו כמ"ש פרנס המטיל אימה כו': חיי נפשות עאכ"ו. שדוחה הכל והמלוה כדה ורלוי להכנים א"ע בזה: דתנינן תמן. פרק בתרא דתמיד: נוקרין. נרתעין מהכרעת הקול: של אלו. של אלכסנדריא: ה"ג מבחוץ ואופין מבחוץ. וכ"ה בבבלי שם ופי' רש"י הללו שבאו מאלכסנדריא לפי שלא היו יודעים לרדות מן התנור שלא יהא נשבר לפי שהוא עשוי כמין תיבה פרוצה כמין ספינה והיו יראים לדבקם מבפנים לתנור ואופין אותו מבחוץ. וגירסת הספרים משובש כתוספתא והכא נמי הוי שבשתא כיון דעל על: שכפלו לכן. מתרומת הלשכה: בפסום. לכתוש הסממנין ולערבם יפה כמו שאמר תמולח: ובמעלה עשן. שלא היו מכירין בעשב שהוא מעלה עשן זקוף ומתמר כמקל: לפוק. כלומר שלא היו מתבסמין כלל ובבבלי אמר לא יצאה כלה מבושמת מבתיהן. והכא נמי קאמר ולא עוד כו': א"ר ישמעאל גרסינן: ונתרבה כבוד שמים. ובבבלי אמר כבוד המקום במקומו ומיעט כבודן: המתוקן לצדיקים לע"ל. והיינו שעתיד הקב"ה להחזיר לנו לע"ל ובבבלי הלשון שעתיד הקב"ה להחזיר לנו: מעלה עשן עומד לנגדי. עשב שמעלה עומד כנגדי ורלאיתיו ונזכרתי: הראהו לי. לי בנגדי שאני רולה אהיה זהיר שלא יגיע לע"ז וליכא טעמא שמא יעשה לע"ז: מסורת בידי. ובבבלי שבועה: לבריה. לשום אדם משום גדר בדבר: רבי יוחנן. ובבבלי גרסינן ר"י בן נורי ורבי ישמעאל בן לוגא במקום שמעון כ"ל לעיל:

משנת אליהו

א"ל אפשר הוא מכבד בוראו. עיין מה שפירשתי בקונטרס ובזה מתורץ קושיית תוס' ב"ק דהא גבי נחוניא מת בנו בצמא דהתם היה לו אחוז נלוד חטא שנענש עבורו כמו דמייתי עלה בסוגיא מ"ד רחמנא ותרן כו' והקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה וכ"מ בסוגיא דב"ק שם ואמן ה"ק אפשר הוא מכבד בוראו הכל בכבוד בלי פגם בההיא חסידא ויקפחנו במים אלא בודאי מגלא ע"י גם וכן הוה: אגריפס המלך שמע קולו ברחוק ח' פרסה כו'. עמ"ש ולא פתחא הא דתנן בתמיד שקולו היו שומעין מיריחו דבאמת הוא כן רק דעובדא דאגריפס שהיה אז רחוק ח' פרסה ושמע ונתפסג לו לדבר נפלא ונתן לו מתנות אבל סוגיא דבבלי יומא כ' ע"ב קשה דקאמר והיה קולו נשמע בג' פרסאות דמשמע תמיד לא יותר וכן מצאתי בתי"י דיומא שם שכתב כזה תירץ הר"ב יוסף כר"מ וגם תירץ התוס' בחו ע"ש ומסקי דפליגי הסוגיות ומ"ש התי"ט דבתמיד מיירי לא קול של כ"ג רק של העם דוחק רב ותימה שלא הזכיר כלל לדברי התוספות דיומא:

מסורת הש"ס

א) בבלי ב"ק נ א ירושלמי ביצה פ"ג הל"ח ותענית פ"ג הל"א, ב) ב"ק דף נ א יבמות קכא ב וירושלמי דמאי פ"א הל"ג, ג) יומא כ ב, ד) יומא כ ב וירושל' סוכה פ"ה הל"ה, ה) אמרין, ו) ירושלמי יומא פ"ג הל"ב ירושלמי פאה פ"ח הלכה ו, ז) תמיד פרק ז, ח) יומא לח ב, ט) יומא לח א וירו' שם פ"ג הל"ט,

◆

עין משפט
נר מצוה

ו א מיי' פ"ז מכלי המקדש הל"ב:

ז ב שם הלכה ז והשגות וכ"מ:

ח ג מיי' שם הל"א ופ"ו מממרין הל"ז:

◆

נוסחת הבבלי

(א) פתח ואמר קמיהון כו' ומה זה שלא נתמנה אלא על הפתילה' זכה למנו' כו': (ב) א"ר אחא נעימה יתירה היתה לו אמרו כו' נוקרין בבת ראש: (ג) מאלכסנדריא של מצרים שהיו כו' ורדייתן לא היו כו': (ד) בית גרמו היו מסיקין את התנור מבפנים כו' כיון ששמעו חכמי' כו' ולא רצו לחזור כו' לשבח אמרו לא נמצאת מעולם פת נקיה ביד בניהן כדי שלא יאמרו מלחם הפנים היו אוכלין: (ה) שלחו חכמים והביאו כו' כיון ששמעו חכמי' כו' ולא רצו לחזור עד כו' מעולם לא יצתה אשה מהם כשהיתה מתבסמת לשוק ולא עוד אלא כשהיו נושאין ממקום אחר פוסקין עמה ע"מ שלא תתבסם כדי שלא יהו אומרין כו' תינוק א' (ממשפחת פלוני) ואמרתי לו בני של מי אתה א"ל ממשפחת של בית אבטינס אני אמרתי לו ע"י שאבותיך בקשו להרבות בכבודם ולמעט בכבודו של מקום עכשיו נתמעט כבודם ומתרבה כבוד שמים אר"ע כו':

◆

הגהות הגר"א

[א] ה"ג היו מסיקין את התנור מבפנים ואופין מבפנים ולא היתה מתעפשת של אלו היו מסיקין מבחוץ ואופין מבחוץ והיתה מתעפשת כצ"ל וכ"ה בבבלי שם ופי' רש"י הללו שבאו מאלכסנדריא לפי שלא היו יודעים לרדות מן התנור שלא יהא נשבר לפי שהוא עשוי כמין תיבה פרוצה כמין ספינה והיו יראים לדבקם מבפני' לתנור ואופין אותו מבחוץ. וגירסת הספרים משובש בתוספתא והכא נמי הוי שבשתא מין דעל על: [ב] אמר ר' ישמעאל גרסינן:

◆

גליון הש"ס

[א] עי' מוהרש"פ ומדברי התוס' מנחו' דף פט ע"א ד"ה ושיעור מוכח כפי' הקי"ע דקאי על עובי הפתילה ודקות' ועי' ירושלמי יומא ועי' בתי"י יומא טו ד"ה תן ובריטב"א שם:

◆

תורה אור השלם

1. יָבֹא אֱלֹהֵינוּ וְאַל יֶחֱרַשׁ אֵשׁ לְפָנָיו תֹּאכֵל וּסְבִיבָיו נִשְׂעֲרָה מְאֹד: תהלים נ ג
2. אֵל נַעֲרָץ בְּסוֹד קְדֹשִׁים רַבָּה וְנוֹרָא עַל כָּל סְבִיבָיו: תהלים פט ח
3. כֹּל פָּעַל יְיָ לַמַּעֲנֵהוּ וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה: משלי טז ד
4. כֹּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו: ישעיהו מג ז
5. וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְיָ וְאַחַר תָּשֻׁבוּ וִהְיִיתֶם נְקִיִּם מֵיְיָ וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהָיְתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לַאֲחֻזָּה לִפְנֵי יְיָ: במדבר לב כב